KYIAK, S. V. Rare faction of flora of the designed landscape reserve “Balka Shchurovka”. Quality in Sport. 2024;15:49001. eISSN 2450-3118. DOI https://dx.doi.org/10.12775/QS.2024.15.001
https://apcz.umk.pl/QS/article/view/49001

The journal has had 20 points in Ministry of Education and Science of Poland parametric evaluation. Annex to the announcement of the Minister of Education and Science of December 21, 2021. No. 32582.
Has a Journal's Unique Identifier: 201398. Scientific disciplines assigned: Economics and finance (Field of social sciences); Management and Quality Sciences (Field of social sciences).
Punkty Ministerialne z 2019 - aktualny rok 20 punktów. Załącznik do komunikatu Ministra Edukacji i Nauki z dnia 21 grudnia 2021 r. Lp. 32582. Posiada Unikatowy Identyfikator Czasopisma: 201398.
Przypisane dyscypliny naukowe: Ekonomia i finanse (Dziedzina nauk społecznych); Nauki o zarządzaniu i jakości (Dziedzina nauk społecznych).
© The Authors 2023;
This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Nicolaus Copernicus University in Torun, Poland
Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author (s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non commercial license Share alike. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.
Received: 14.12.2023. Revised: 25.01.2024. Accepted: 25.02.2024. Published: 26.02.2024.

С.В. Кияк

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
вул. Наукового містечка, 59, м. Запоріжжя, Запорізька область, Україна, 69000
т. 0633429609
carotasan@gmail.com

РАРИТЕТНА ФРАКЦІЯ ФЛОРИ ПРОЕКТОВАНОГО ЛАНДШАФТНОГО ЗАКАЗНИКА «БАЛКА ЩУРОВКА»

Стаття присвячена вивченню сучасного поширення окремих раритетних видів рослин у межах балкової системи «Балка Щуровка» (поблизу населених пунктів смт. Дніпровське, смт. Новомиколаївка Верхньодніпровської ОТГ Дніпропетровської області) та обґрунтуванню перспектив надання об’єкту статусу природоохоронної території. Природне різноманіття рослинного покриву проектованого заказника складається з зональної степової рослинності, байрачних лісів, псамофільних та петрофільних угруповань, лучної рослинності. За показниками біорізноманіття територія б. Щуровка є однією з найцінніших в межах Верхньодніпровської ОТГ Дніпропетровської області. У процесі досліджень флори проектованого заказника виявлено низку нових місцезростань рідкісних для області та регіону видів. Тут зростає 26 регіонально рідкісних видів рослин, 13 видів, занесених до Червоної книги України, 3 види з Резолюції 6 Бернської конвенції та додатків Оселищної директиви, що представлені у флорі України, 1 вид зі Світового Червоного списку. До списку рослин Дніпропетровської області, занесених до Червоної книги України входить 56 видів судинних рослин, із них 13 видів зростає в межах б. Щуровка, що складає 23 % від загальної кількості червонокнижних видів Дніпропетровщини. Важливою і цікавою особливістю товщі пісків, що відслонюються на правому схилі балки є наявність брил червоних, збагачених оксидами заліза, пісковиків. Поблизу виходів пісковиків на піщаному ґрунті сформований характерний комплекс флори за участі Sempervivum ruthenicum Schnittsp. & C.B. Lehm, Pulsatilla pratensis (L.) Mill. s.l., Thymus pallasianus Heinr.Braun, Peucedanum arenarium Waldst. & Kit. (Taeniopetalum arenarium (Waldst. & Kit.) V. N. Tichomirov), Achillea leptophylla M. Bieb. Тут зростають Jurinea cyanoides (L.) Rchb і Pulsatilla patens (L.) Mill. s.l. – рідкісні види з Додатків Оселищної Директиви, Додатку І Бернської конвенції, які надають перевагу біотопам з непорушеною структурою у складі раритетних ценозів. Дослідження раритетної фракції флори балкової системи в контексті збереження біорізноманіття Правобережного степового Придніпров'я може стати підґрунтям природоохоронної концепції сталого розвитку регіону.

Ключові слова: біорізноманіття, раритетні види, ландшафтний заказник, Правобережне степове Придніпров'я, балка Щуровка.

S. V. Kyiak
Melitopol State Pedagogical University Bohdan Khmelnytskyi

Rare faction of flora of the designed landscape reserve “balka shchurovka”

The article is devoted to the study of the modern distribution of certain rare plant species within the "Balka Shchurovka" beam system (near the settlements of Dniprovske, Novomykolaivka of the Verkhnyodniprovska OTG of the Dnipropetrovsk region) and substantiation of the prospects for granting the object the status of a nature conservation area. The natural diversity of the vegetation cover of the designed reserve consists of zonal steppe vegetation, bairach forests, psamophilic and petrophilic communities, and meadow vegetation. According to indicators of biodiversity, the territory b. Shchurovka is one of the most valuable within the borders of Verkhnyodniprovska OTG of Dnipropetrovsk region. In the process of researching the flora of the planned reserve, a number of new locations of species rare for the region and the region were discovered. 26 regionally rare plant species grow here, 13 species listed in the Red Book of Ukraine, 3 species from Resolution 6 of the Berne Convention and Annexes of the Habitats Directive, presented in the flora of Ukraine, 1 species from the World Red List. The list of plants of the Dnipropetrovsk region included in the Red Book of Ukraine includes 56 species of vascular plants, of which 13 species grow within the b. Rat, which is 23% of the total number of red book species of Dnipropetrovsk region. An important and interesting feature of the layer of sand exposed on the right slope of the gully is the presence of blocks of red sandstone enriched with iron oxides. Near the sandstone outcrops, a characteristic complex of flora has formed on sandy soil with the participation of Sempervivum ruthenicum Schnittsp. & C.B. Lehm, Pulsatilla pratensis (L.) Mill. s.l., Thymus pallasianus Heinr.Braun, Peucedanum arenarium Waldst. & Kit. (Taeniopetalum arenarium (Waldst. & Kit.) V. N. Tichomirov), Achillea leptophylla M. Bieb. Jurinea cyanoides (L.) Rchb and Pulsatilla patens (L.) Mill grow here. s.l. - rare species from the Annexes of the Habitats Directive, Annex I of the Berne Convention, which prefer biotopes with an intact structure as part of rare coenoses. The study of the rare fraction of the flora of the beam system in the context of the conservation of biodiversity of the Right Bank Steppe of the Dnieper region can become the basis of the nature conservation concept of sustainable development of the region.

Key words: biodiversity, rare species of plants, landscape reserve, Right-bank steppe Dnieper, Shchurovka stream.

Для забезпечення ефективної охорони біорізноманіття природних територій необхідним і актуальним є дослідження стану їх фіторізноманіття, впровадження природоохоронного менеджменту та розширення площ природно–заповідних об’єктів. Виявлення локалітетів раритетних видів рослин особливо важливе для територій, що характеризуються фрагментованістю біотопів. Такою територією є об’єкт, що пропонується для заповідання – балка Щуровка. Ця балка басейну р. Дніпро розташована на правому березі Кам’янського водосховища, на території Верхньодніпровської ОТГ Дніпропетровської області, поблизу населених пунктів смт. Дніпровське і смт. Новомиколаївка. Згідно схеми екологічної мережі Дніпропетровської області, об'єкт, що пропонується до заповідання, входить до складу Дніпровського меридіонального коридору та Домоткань-Самотканського екологічного ядра в ранзі «Придніпровська яружно-балкова система») [11].

Природні комплекси Правобережного степового Придніпров'я, басейни балок приток р. Дніпро, зокрема їх фітоценотичний покрив і різноманіття флори вивчали І.Я. Акінфієв, В. В. Тарасов, В. В. Кучеревський та інші [1, 2, 4, 5, 12,]. Розроблена схема ключових територій екомережі Верхньодніпровського району Дніпропетровської області та оптимальна природоохоронна стратегія, в основі якої лежить ідея створення Національного природного парку «Січеславський» (В.В. Манюк) [9,10]. Натомість інформація про флору б. Щуровка в

літературних джерелах відсутня, детальне обстеження басейнів яружно-балкового комплексу по береговій смузі Кам'янського водосховища на ділянці с. Червоне – смт. Аули до теперішнього часу не було проведено.

Попередні дослідження і аналіз літературних джерел підтверджують актуальність вивчення флори урочища Щуровка [3, 8, 10, 18]. Детальні хорологічні дослідження дозволять суттєво доповнити картину розповсюдження рідкісних видів рослин в межах проектованого заказника, розробити заходи з їх збереження. Дослідження раритетної фракції флори балкової системи в контексті збереження біорізноманіття Правобережного степового Придніпров'я може стати підґрунтям природоохоронної концепції сталого розвитку регіону. Новітні дослідження істориків підкреслюють значну роль урочища Щуровка в історико-культурній спадщині України (О. В. Харлан) [13].

Мета дослідження – проаналізувати сучасне поширення та описати нові знахідки окремих раритетних видів рослин у межах балкової системи «Балка Щуровка», обґрунтувати перспективи надання їй статусу природоохоронної території.

Методи

Дослідження були проведені під час маршрутних обстежень у період з 2020 по 2023 роки включно на території Верхньодніпровської ОТГ Дніпропетровської області. Найбільшу кількість маршрутів здійснено в період з першої половини березня до кінця жовтня, загалом дослідження охоплювали весь річний період. Був обстежений правобережний яружно-балковий комплекс р. Дніпро від верхів'їв б. Щуровка до місця її впадіння у Кам'янське водосховище. При виявленні локалітету раритетного виду рослини фотографували та здійснювали геолокацію точки за допомогою GPS-навігатора. Назви видів рослин наводяться за Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural cheklist, з деякими сучасними змінами [19].

При виділенні природно-географічного регіону «Балка Щуровка» був застосований басейнових підхід, що дозволяє відкрити перспективи для глибшого і якісно нового розуміння обсягу і меж елементарних флор, причин вузьколокального ендемізму, встановлення меж стійкості до вимирання для популяцій рідкісних видів та для оселищ в цілому, механізмів поширення інвазійних видів, тощо [6].

В травні 2023 року було здійснене обстеження балкової системи кандидатом геолого-мінералогічних наук Манюком Володимиром Васильовичем (Дніпропетровський Національній університет ім. Олеся Гончара) За його даними до найдавніших порід території, на якій розташована б. Щуровка, належать плагіогнейси раннього архею, ультраметаморфічні плагіогранітоїди середнього архею, плагіомігматити та плагіограніти часто гнейсоподібні. Породи кристалічного фундаменту перекриті осадовим чохлом – кварцовими пісками. Важливою і цікавою особливістю товщі пісків новопетрівської світи є наявність серед пісків брил червоних, сильно збагачених оксидами заліза, пісковиків. Більшість брил виокремлено з пісків тривалими процесами ерозійних і схилових процесів, і лише деякі зберігають первинне залягання. Розміри їх від невеликих уламків і стяжінь до 5-6 м. Пісковики за складом кварцові, дрібнозернисті, добре сортовані вохристо-жовтого і червоного кольору різних відтінків, часто, як і піски, серед яких вони залягають тонко смугасті, іноді косошаруваті, за щільністю від слабо ущільнених до міцних кварцитоподібних. У останніх спостерігаються ознаки вилуговування, кавернозна текстура. [7, 18].

Створення об'єкту ПЗФ пропонується на виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. №385, якою затверджено Державну програму регіонального розвитку України на період до 2020 року. У Програмі зазначається, що до 1921 року в Україні має бути створено 9095 тис. га нових територій природно-заповідного фонду, а частка ПЗФ повинна становити у 2021 р. – 15,0%. Окремо в Програмі зазначені показники в розрізі областей. Для Дніпропетровської області вони виглядають наступним чином (Табл. 1).

На сьогодні загальна площа об'єктів ПЗФ Дніпропетровської області складає 100,3 тис. га, а їх частка від території області – 3,14 %, що ніяким чином не відповідає плановим

показникам. Зважаючи на те, що площа територій ПЗФ в межах Верхньодніпровської ОТГ становить усього 4497 га (3,49 % від площі району), що є одним з найнижчих показників в області.

Виходячи з цього, пропонуємо створити ландшафтний заказник загальнодержавного значення, що дозволить найбільш ефективно зберегти унікальний природний комплекс басейну б. Щуровка. Картосхема меж території пропонованого ландшафтного заказника «Балка Щуровка» зазначена на рис. 1, похил земної поверхні в межах проектованого заказника представлено на рис. 2.

Відповідно до схеми фізико-географічного районування б. Щуровка розташована у степовій зоні Причорноморської низовинної області Бузько-Дніпровської низовинної області Причорноморського середньостепового краю [2].

Табл. 1 Реальні та заплановані показники природно-заповідного фонду Дніпропетровської області

Показник	Станом на 1 січня 2013 р.	Станом на 1 січня 2017 р.	Станом на 1січня 2021 р.
Площа земель природно-заповідного фонду, тис. га	74,32	175,58	239,42
Питома вага площі природно-заповідного фонду до площі області, %	2,3	5,5	7,5

Пропоновані для створення ландшафтного заказника ділянки відносяться переважно до земель державної власності, призначених для ведення лісового господарства та до земель запасу.

Результати

Рослинний покрив б. Щуровка сформувався внаслідок взаємодії гідрокліматичних факторів, рельєфу, особливостей ґрунтів та різноманітних антропогенних впливів. Природна степова рослинність на дослідженій території збереглась в основному у вигляді окремих цілинних ділянок по схилах балкової системи. Схилові ділянки і частково тальвег зайняті степовими рослинними формаціями, представленими справжнім, чагарниковим і лучно-степовим підтипами. В їх складі переважають асоціації грудниці волохатої (*Galatella villosa* (L.) Rchb.f.), костриці валіської (*Festuca valesiaca* Schleich. ex Gaudin), куничнику наземного (*Calamagrostis epigejos* (L.) Roth), пирію повзучого (*Elymus repens* (L.) Gould), тимофіївки лучної (*Phleum pratense* L.) та інші. Зрідка зустрічаються асоціації ковили (Лессінга, волосиста, найкрасивіша) (*Stipa lessingiana* Trin. et Rupr., *Stipa capillata* L.), *Stipa pulcherrima* K. Koch), чебрецю Палласа (*Thymus pallasianus* Heinr.Braun), вероніки степової (*Veronica barrelieri* subsp. *barrelieri*), шавлії пониклої (*Salvia nutans* L.), мигдалю степового (*Prunus tenella* var. *tenella*).

Гирлова частина б. Щуровка зазнала суттєвих антропогенних змін. Рослинність представлена в основному агроценозами. У пониззі балки значні площі зайняті покинутими городами та дачними ділянками з присутністю рудеральної рослинності і карантинних бур'янів. Також у пониззі балки наявне болото з характерною флорою очеретяно-рогозового фітоценозу з домішками гідрофільних лучних рослин.

Частина території балки заліснена культурами акації білої (*Robinia pseudoacacia* L.). По відрогах балки та схилу східної експозиції у вигляді 5 ізольованих урочищ трапляються масиви реліктових байрачних лісів природного походження. Про їх вік і природність свідчать окремі екземпляри старовікових дерев, переважно дубів.

Байраки є досить різноманітними за лісотипологічним складом і повноцінними за

будовою екосистемами. Тут можна зустріти й молоді чагарниково-лісові ділянки, що є осередками первинного формування байрачних лісів, є й старі усталені байраки. Переважають пакленові, пакленово-берестові, чорнокленові та липові діброви. Ясеново-дубові деревостани також зустрічаються, але займають незначну площу. У байраках б. Щуровка зберігається типовий, але тепер вже рідкісний для Степового Придніпров'я комплекс дібровно-байрачних рослин: медунка темна (*Pulmonaria obscura* Dumort), тюльпан дібровний (*Tulipa sylvestris* subsp. *australis* (Link) Pamp.), проліски сибірські (*Scilla siberica* Andrews) та дволиста (*Scilla bifolia* L.), конвалія звичайна (*Convallaria majalis* L.), купина багатоквіткова (*Polygonatum multiflorum* (L.)All.), зірочки українські (*Gagea ucrainica* Klokov) й жовті (*Gagea lutea* (L.) Ker Gawl).

Рис. 1. Картосхема меж території пропонованого ландшафтного заказника «Балка Щуровка»

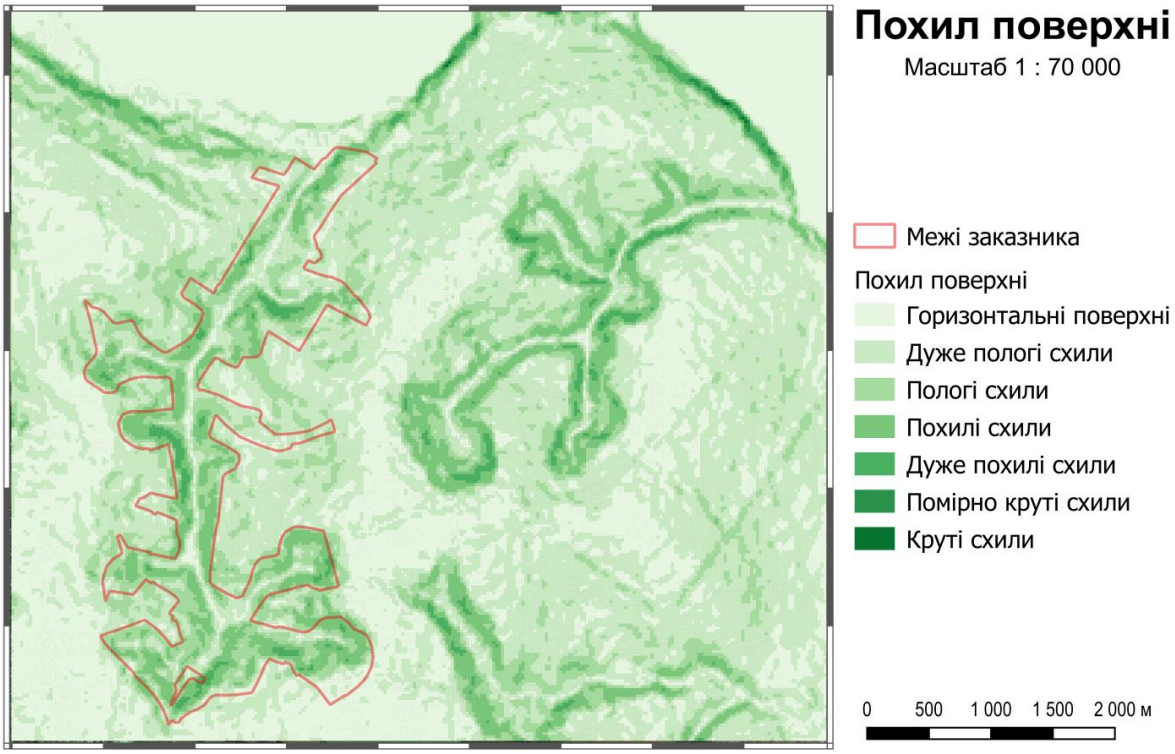

Рис. 2. Похил земної поверхні в межах проектованого заказника

Таблиця 2. Відомості про знахідки видів рослин, занесених до Червоної книги України, Міжнародного червоного списку, Резолюції 6 Бернської конвенції та додатків Оселищної директиви, що представлені у флорі України

Вид		**Місце знахідки**	**Координати у десятинній системі**		**Дата знахідки**	**Додаткова інформація**
латинська назва	**українська назва**		широта	довгота		
Adonis vernalis L.	Горицвіт весняний	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.575385	34.390693	10.04. 2020	Східний відвершок балки
Astragalus dasyanthus Pall. **	Астрагал шерстисток вітковий	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.575696	34.391283	20.06. 2020	Східний відвершок балки, по всій території
Astragalus ponticus Pall.	Астрагал понтійський	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.575696	34.391283	20.06. 2020	Східний відвершок балки
Bulbocodium versicolor (Ker Gawl.) Spreng.	Брандушка різнобарвна	Дніпропетровська обл. Б. Бочино між смт. Дніпровське Верхньодніпровської ОТГ, і смт. Аули	48.574449	34.417590	21.03. 2020	Південний схил балки

		Криничанської селищної громади				
Fritillaria ruthenica Wikstr.	Рябчик руський	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.571939	34.394057	26.04. 2021	На узліссі байраку, в байраку, близько 200 особин
-//-	-//-	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка, поблизу смт. Новомиколаївка	48.571	34.394	01.05. 2023	В верхів'ях балки, у байрачному лісі, урочище Семидівка
Ornithogallum bouscheanum (Hunth.) Asch.	Рястка Буше	Дніпропетровська обл. Б. Бочино між смт. Дніпровське Верхньодніпровської ОТГ та смт. Аули Криничанської селищної громади	48.571949	34.422028	20.05. 2020	Схили балки, поодинокі особини
Pulsatilla pratensis (L.) Mill. s.l.	Сон лучний	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.577614	34.39089	7.04. 2022	Степові схили балки
Pulsatilla patens (L.) Mill. s.l. *	Сон розкритий	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.579094	34.399197	19.04. 2021	Правий схил балки, поблизу виходів червоних, вохристо-бурих і вохристо-червоних пісковиків, дві особини. Поруч зростає інший вид - *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. s.l.
Stipa capillata L.	Ковила волосиста	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.581631	34.372654	25.07. 2021	На степових схилах, по чагарниках та узліссях
Stipa pennata L.	Ковила пірчаста	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.581631	34.372654	08.06. 2021	На степових схилах, спародично
Stipa	Ковила	Дніпропетровська	48.581631	34.372654	08.06.	На степових

lessingiana Trin. et Rupr.	Лессінга	обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка			2021	схилах
Tulipa sylvestris ssp. australis	Тюльпан лісовий південний, т. дібровний	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка, Романов байрак	48.583610	34.401601	Травень, 2021	На узліссі байрачного лісу
Crocus reticulatus Steven ex Adams	Шафран сітчастий	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.564796	34.396453	10.03. 2021	На степових схилах, на узліссях
Jurinea cyanoides (L.) Rchb. s.l. *	Юринея волошковидна	Дніпропетровська обл., Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.5666	34.392512	01.09. 2022	На пісках. Правий схил балки, поблизу виходів червоних пісковиків

* - види занесені до Резолюції 6 Бернської конвенції та додатків Оселищної директиви, що представлені у флорі України.

** - види занесені до Світового Червоного списку.

До списку рослин Дніпропетровської області, занесених до Червоної книги України входить 56 видів судинних рослин, із них 13 видів зростає в межах б. Щуровка, що складає 23 % від загальної кількості червонокнижних видів Дніпропетровщини.

Таблиця 3. Відомості про знахідки регіонально рідкісних видів рослин Дніпропетровської області

Латинська назва виду	Українська назва виду	Природоохоронний статус	Місце знахідки	Координати у десятковій системі		Дата знахідки	Додаткова інформація
				Широта	Довгота		
Dryopteris carthusiana (Will.) H.P.Fusch	Щитник шартрський	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Бочино	48.585213	34.395323	2020-10-17	В байраках, ярах, поодинокі особини
Dryopteris filix-mas (L.) Schott.	Щитник чоловічий	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ	48.592863	34.454284	2021-07	В гирлі б. Бочино, в ярах б. Щуровка, поодинокі особини
Polystichum aculeatum (L.) Roth	Багаторядник шипуватий	зникаючий	Верхньодніпровська ОТГ, Романов байрак в межах б.	48.577967	34.416021	2021-12	Схил байрака, 2 особини

			Щуровка				
Allium paniculatum L.	Цибуля волотиста	зник лий	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.5666	34.392512	2023-07-17	Степові схили
Convallaria majalis L.	Конвалія звичайна	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б Щуровка	48.575621	34.417883	2021-05	Урочище Семидівка, в байрачному лісі
Polygonatum odoratum (Mill.) Druce	Купина пахуча	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.580928	34.393179	2022-05	Поблизу виходу пісковиків на пагорбі
Bellevalia sarmatica (Pall. ex Georgi) Woronow	Белевалія сарматська	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка.	48.560144	34.39767	2022-05-25	Степові схили балок
Hyacinthella leucophaea (C. Koch) Schur	Гіацинтик блідий	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка.	48.565127	34.403143	2022-04-10	Степові схили, на лобняках, масово
Scilla bifolia L	Проліска дволиста	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.594549	34.419796	2021-03-16	На галявинах і узліссях байрачних лісів
Scilla siberica Haw.	Проліска сибірська	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, балка Щуровка	48.583349	34.40425	2021-03-16	Східний відвершок балки, в байраках
Iris pumila L.	Півники карликові	рідкісний	Верхньодніпровська б. Щуровка	48.569619	34.395919	. 2022-04-12	На степових схилах
Gagea lutea (L.) Ker.-Gawl	Зірочки жовті	рідкісний	Верхньодніпровська б. Щуровка	48.662933	34.43314	2021-04-18	В байрачних лісах
Adoxa moschatellina L.	Адокса мускусна	неоцінений	Верхньодніпровська б. Щуровка	48.570247	34.40091	2023-04-03	На схилі байрачного лісу
Asarum europaeum L.	Копитняк європейський	рідкісний	Верхньодніпровська б. Щуровка, урочище Семидівка	48.498737	34.35699	2021-12	В байрачних лісах (південна межа ареалу)
Achillea leptophylla M. Bieb.	Деревій тонколистий	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.5666	34.39251	2023-07.17	Одна популяція на пісках, поблизу виходів

							пісковиків
Carlina biebersteinii Bernh. ex Hornem.	Відкасник Біберштейна	неоцінений	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.512499	34.33896	2023-07-28	Степові схили
Centaurea orientalis L.	Волошка східна	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.582298	34.37210	2021-07.05	На сухих і піщаних схилах, поодиноко
Pentanema hirtum L.	Оман шершавий	вразливий	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.582298	34.37210	2020-06-08	Степові схили балок
Tanacetum corymbosum (L.)	Маруна щиткова	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.572334	34.40144	2020-06-08	На узліссі, одна популяція - 30 особин
Scorzonera purpurea L.	Скорзонера пурпурова	зникаючий	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.576194	34.39895	2023-05-18	На пагорбі поодинокі особини
Berberis vulgaris L.	Барбарис звичайний	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Бочино	48.726054	34.04715	2022-05-09	Локально на узліссях
Sedum sexangulare L.	Очиток шестиряд ний	вразливий	Верхньодніпровська ОТГ, смт. Дніпровське	48.601701	34.433727	08.2023-08-17	На відслоненнях кристалічних порід поблизу затопленого Корбинського кар’єра
Sempervivum ruthenicum Schnittsp. et C.B. Lehm.	Молодило руське	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.581045	34.39296	2020-06-05	Правий схил балки, на пагорбі поблизу виходів пісковиків
Betonica officinalis L	Буквиця лікарська	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.575107	34.39051	2020-07-01	На узліссях, групами до декілька рослин
Amygdalus nana L.	Мигдаль степовий	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.476146	34.44186	2021-05-03	На схилах
Clematis integrifolia L.	Ломиніс цілолистий	рідкісний	Верхньодніпровська ОТГ, б. Щуровка	48.571383	34.397146	2020-06-01	На схилах

Обговорення

Природне різноманіття рослинного покриву проектованого заказника складається з зональної степової рослинності, байрачних лісів, псамофільних та петрофільних угруповань, лучної рослинності. За показниками біорізноманіття територія б. Щуровка є однією з найцінніших в межах Верхньодніпровської ОТГ Дніпропетровської області. Тут зростає 26 регіонально рідкісних видів рослин, 13 видів, занесених до Червоної книги України, 3 види з Резолюції 6 Бернської конвенції та додатків Оселищної директиви, що представлені у флорі України, 1 вид зі Світового Червоного списку.

Важливою і цікавою особливістю товщі пісків, що відслонюються на правому схилі балки є наявність брил червоних, збагачених оксидами заліза, пісковиків. Поблизу виходів пісковиків на піщаному ґрунті сформований характерний комплекс флори за участі *Sempervivum ruthenicum* Schnittsp. & C.B. Lehm, *Pulsatilla pratensis* (L.) Mill. s.l., *Thymus pallasianus* Heinr.Braun, *Peucedanum arenarium* Waldst. & Kit. (*Taeniopetalum arenarium* (Waldst. & Kit.) V. N. Tichomirov), *Achillea leptophylla* M. Bieb. Тут зростають *Jurinea cyanoides* (L.) *Rchb* і *Pulsatilla patens* (L.) Mill. s.l. – рідкісні види з Додатків Оселищної Директиви, Додатку І Бернської конвенції, які надають перевагу біотопам з непорушеною структурою у складі раритетних ценозів [14, 15, 16, 17]. Особливої уваги і охорони заслуговують вікові дерева байрачних лісів досліджуваної балкової системи.

До особливостей балки слід віднести те, що деякі її схили більш ніж 40 років тому були терасовані, що трансформувало рослинний покрив. На лівому схилі в центрі балкової системи спостерігається чергування степової цілинної рослинності, яка збереглась поміж терас і запобігає ерозії ґрунту та слугує осередком збереження автохтонної степової рослинності.

Висновки

Отже, зважаючи на наявність у межах досліджуваної яружно-балкової системи видів, які репрезентують раритетну складову біорізноманіття та високе видове багатство, а також із врахуванням наукової та рекреаційної цінності, вважаємо за доцільне розглядати б. Щуровка перспективною природоохоронною територією для створення ландшафтного заказника загальнодержавного значення за назвою «Балка Щуровка».

References

1. Akinfiyev I. Ya. "Flora of Yekaterinoslav at the End of the First Century of Its Existence." Yekaterinoslav, 1889. 238 p.

2. Belgard A. L. "Forest Vegetation of the Southeast of the Ukrainian SSR." Kyiv: Kyiv State University Press, 1950. 227 p.

3. Kyak S. V. "Findings of Rare Plant Species in the Territory of Verkhnyodniprovsk District of Dnipropetrovsk Oblast (Vicinity of the Urban-Type Settlement of Dniprovske)." In "Findings of Protected Plant, Animal and Fungi Species in Ukraine." (Series: "Conservation Biology in Ukraine." Issue 19.). Vinnytsia: TVORY, 2020. Pp. 230-232.

4. Kucheravskyi V. V., Shol G. N., Provozhenko T. A. "Floristic Diversity of Feather Grass Steppes in the Mokra Sura River Basin and Its Rare Component." Chornomors'k. bot. zh. v. 5, no. 3: 406-415, 2009.

5. Kucheravskyi V. V. "Conspectus of the Flora of the Right-Bank Steppe Dnieper Region." Dnipropetrovsk: Prospekt, 2001. 360 p.

6. Manyuk Vad. V. "Basin Approach to the Design and Implementation of the Ecological Network on the Example of the Steppe Dnieper Region." Ecological Bulletin, 2008, no. 2, pp. 8-10.

7. Manyuk V. V. "Geological Structure of the Shchurovsky Ravine Basin." Manuscript, 2023. 3 p.

8. Manyuk Vad. V., Manyuk V. V. "Natural Monuments of the Steppe Dnieper Region: History, Present State and Prospects." History and Culture of the Dnieper Region: Unknown and Little-Known Pages, 2012, issue 9.

9. Manyuk Vad. V., Chegorka P. T., Kolisnyk V. M. "The Sich Land. Territories Proposed for Inclusion in the Emerald Network of Ukraine ("Shadow List", Part 3)." Edited by Vasyliuk O. V., Kuzemko A. A., Kolomiichuk V. P., Kutsokonyuk Yu. K. Chernivtsi: Druk Art, 2020. Pp. 240-242.

10. "Natural Heritage of Verkhnyodniprovskyi District." Dnipro: LIRA, 2019. 192 p.

11. "Decision of the Regional Council No. 176-8/VII of March 24, 2017. On approval of the draft scheme for the formation of the ecological network of Dnipropetrovsk Oblast. Dnipro."

12. Tarasov V. V. "Flora of Dnipropetrovsk and Zaporizhia Oblasts. Second Edition. Revised and Expanded." Dnipro: "Lira", 2012. 296 p.

13. Harlan O. V. "Toponymic Contexts of the Shchurovsky Tract Based on Sources from the Mid-17th to the Second Half of the 20th Centuries." Regional Studies Almanac Sich. Issue 9, Dnipro, 2020. Pp. 67-79.

14. "Red Book of Dnipropetrovsk Oblast. Plant World." Edited by A. P. Travleev. Dnipropetrovsk, 2010. 242 p.

15. "Red Book of Ukraine. Plant World." Edited by Ya. P. Didukh. Kyiv: Globalconsulting, 2009. 912 p.

16. "On the Accession of Ukraine to the 1979 Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats: Law of Ukraine of October 29, 1996 № 436/96." (1996). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (Information of the Verkhovna Rada of Ukraine). 50, 278. [in Ukrainian]

17. "Habitat Concept of Biodiversity Protection: Basic Documents of the European Union." (2012). Edited by A. Kagalo & B. Prots. Lviv: ZUKC. 1-278. [in Ukrainian]

18. "Volodymyr V. Manyuk. Geological Heritage of Valerian Domger in the Middle Dnipro Region." Journal of Geology, Geography and Geoecology, 2023, Vol. 32(1), pp. 138-152.

19. Mosyakin S. L., Fedoronchuk M. M. "Vascular Plants of Ukraine. Nomenclatural Checklist." Kyiv: 1999. 346 p.

Література

1. Акинфиев И. Я. Растительность Екатеринослава в конце первого столетия его существования. – Екатеринослав, 1889. – 238 с.
2. Бельгард А. Л. Лесная растительность юго-востока УССР. Киев: Изд. КГУ. 1950. 227 с.
3. Кияк С.В. Знахідки рідкісних видів рослин на території Верхньодніпровського району Дніпропетровської області (околиці смт. Дніпровське) // Знахідки видів рослин, тварин та грибів, що знаходяться під охороною, в Україні. (Серія: «Conservation Biology in Ukraine». – Вип. 19.). Вінниця: ТВОРИ, 2020. С. 230 – 232.
4. Кучеревский В.В., Шоль Г.Н., Провоженко Т.А., 2009: Флористическое багатство ковыльных степей в бассейне реки Мокрая Сура и его раритетный компонент. Черноморск. бот. ж. т.5, № 3: 406-415.
5. Кучеревський В. В. Конспект флори Правобережного степового Придніпров'я / Кучеревський В. В. – Дніпропетровськ: Проспект, 2001. – 360 с.
6. Манюк Вад. В. Басейновий підхід до проектування та реалізації екологічної мережі на прикладі регіону степового Придніпров'я / В. В. Манюк // Екологічний вісник, 2008. – № 2. – С. 8 – 10.
7. Манюк В.В. Геологічна будова басейну балки Щуровської. Рукопис, 2023. 3 с.
8. Манюк Вад. В., Манюк В.В. Пам'ятки природи Степового Подніпров'я: історія, сучасність та перспективи. Історія і культура Придніпров'я: Невідомі та маловідомі сторінки, 2012, вип. 9.
9. Манюк Вад. В., Чегорка П.Т., Колісник В.М. Січеславський край. Території, що пропонуються до включення у мережу Емеральд (Смарагдову мережу) України («тіньовий список», частина 3)/кол. авт., за ред.. Василюка О.В., Куземко А.А., Коломійчука В.П., Куцоконь Ю.К. – Чернівці: Друк Арт, 2020. – С.240 – 242.
10. Природна спадщина Верхньодніпровщини. Дніпро: ЛІРА, 2019. 192.с.
11. Рішення обласної ради № 176-8/VII від 24.03.2017 року. Про затвердження проекту схеми формування екологічної мережі Дніпропетровської області. м. Дніпро.

12. Тарасов В.В. Флора Дніпропетровської і Запорізької областей. Видання друге. Доповнене та виправлене. Д.: „Ліра” 2012 - 296 с.
13. Харлан О.В. Топонімічні контексти Щуровського урочища за джерелами сер. XVII – ІІ пол. ХХ століть//Краєзнавчий альманах Січеславщина. Вип. 9, Дніпро 2020 р. С 67 – 79.
14. Червона книга Дніпропетровської області. Рослинний світ. Ред. А.П. Травлєєв. Дніпропетровськ, 2010, 242 с.
15. Червона книга України. Рослинний світ. За ред. Я. П. Дідуха. Київ: Глобалконсалтинг, 2009. 912 с.
16. About the accession of Ukraine to the 1979 Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats: Law of Ukraine of 29 October 1996 № 436/96. (1996). Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny (Information of the Verkhovna Rada of Ukraine). 50, 278. [in Ukr.]
17. Habitat concept of biodiversity protection: basic documents of the European Union. (2012). Red. A. Kagalo & B. Prots. Lviv: ZUKC. 1-278. [in Ukr.]
18. Volodymyr V. Manyuk. Geological heritage of Valerian Domger in the Middle Dnipro Region. Journal of Geology, Geography and Geoecology, 2023 p. 32(1), C. 138-152.
19. Mosyakin S. L., Fedoronchuk M. M. Vascular plants of Ukraine. Nomenclatural checklist. Київ: 1999. 346 с.